

U S T A W A

W

SPRAWACH MAŁŻEŃSTW

Co do Kontraktu *Cywilnego*, y onego wnios-
fkow dla wszystkich

K T Ó R Z Y

CH R Z E S C I A Ń S K A

wiarę wyznają

N A

K R O L E S T W A

T A K Ż E

G A L L I C Y I y L O D O M E R Y I
R O Z C I A G N I O N A , y U S T A N O W I O N A .

Exemplarz in Krudo benzdie przedawany po 7½ Graycarow.

w W I E D N I U ,
w Drukarni JANA TOM DE TRATTNER,
Ces. Lrół. Dworu Typogr. y Bibliop.

1 7 8 8.

CONSTITUTIO

I N

CAUSIS MATRIMONIORUM
QUOD ATTINET CONTRACTUM

CIVILEM, EJUSQUE EFFECTUS,

— E D I T A

P R O

UNIVERSIS SUBDITIS

CHRISTIANIS:

PRO REGNIS ETIAM

GALLICIÆ ET LODOMERIÆ

EXTENSA AC PUBLICATA.

Constat absque ligamine $7\frac{1}{2}$ Cruciferis.

V I E N N Æ,

Typis JOAN. THOM. NOB. DE TRATTNERN,
SAC. CÆS. REG. AUL. TYPOGR. ET BIBLIOP.

1 7 8 3.

y Jozef Wtóry,

z Bożey Łaski Obrany Cesarz Rzymiski, po wszystkie czasy Pomnożyciel Rzeszy, Król Niemiecki, Węgierski, Czeski Gallicyi y Lodomeryi &c. Arcy - Xiążę Austryi, Xiążę Burgundyi Lotharingii, &c. &c.

Wszem w obec, y każdemu z osobna Łaskę Naszą Cesarzko - Krolewską niniejszemi oznajmujemy:

Matżeńskich związkow ważność tak w Familii szczególnych pomysłność, jako y w powszechnie Kraiowe Dobro wpływająca, aby staranne Prawodawcy oko na siebie obróciła, potrzeby słuszność wy-

ma-

os Josephus Secundus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Galliciæ & Lodomeriæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, & Lotharingiæ, &c. &c.

Gratiam Nostram Cæsareo - Regiam Universis ac singulis annuentes notum facimus: Contractus, quibus matrimonia celebrantur, tantum habent momenti, atque publicam non minus ac privatam cujusque familiæ felicitatem prope adeo attingunt, ut providæ legislationis curam in se merito semper defixerint; Quamob-

A 3

rem

maga — A zatym: postrzegłszy My, iż Prawa względem tego dotąd używanę albo po części w źródłach swoich rozrzuconemi były, lub co do skutków swoich ku dobru Poddanych Naszych niezewszystkim zciągały się.

Przeto Naywyższą pełnomocnością Naszą względem ważności lub nieważności Matżeńskich Kontraktów, co do *Cywilnych* onych skutków, jako też względem Potomstwa, czyli te za prawe? lub nie prawe przyjętemi bydz maia? więcey zdadne, y stosowne Prawa ustanowić, y te za ninieyszą na Czesko-Austryackie, Niemieckie, Dziedziczne Państwa Nasze, iako y na Krolestwa Nasze GALLICYI y LODOMERYI moc Prawa obowiązującego mającą Ustawę, ułożyć, y ogłosić rozkazaliśmy. Jako to:

rem postquam comperimus leges, quæ eatenus hucusque obtinebant, partim suis in fontibus dispersas, partim quo ad earum effectus Subditorum Nostrorum bono non undequaque consentaneas fuisse:

Decrevimus ex Supremæ Nostræ potestatis plenitudine, circa validitatem contractus matrimonialis, quo ad *Civiles* ejusdem effectus, atque adeo in quantum liberi inde procreati pro legitimis aut illegitimis habendi sint, certiora principia statuere: quare omnia, quæ huc pertinent, præsentī Constitutione definivimus, atque pro Ditionibus Nostris hereditariis Germaniæ tam Bohemicis, quam Austriacis, nec non pro Nostris Galliciæ & Lodomeriæ Regnis universim deinceps observanda præscripsimus.

§. I.

Małżeństwo w sobie iako *Ciwilny Kontrakt* wzięte, y uważane w sposobie: iż jako z Kontraktu cokolwiek pochodzić może, y co się onego tycze wzajemnie z sobą połączone *Ciwilne Prawa* y obowiązki, swoją ważność y koniec zupełnie y iedynie od Cesarzsko-Król. Naszych Ustaw biorą, y dostępują; tak też którekolwiek by w tey mierze Prawne spory wchodziły się, te rozstrzygać, y rozeznawać do Cesarzsko Król. Sądowych Naszych Urzędów należeć będzie.

§. 2.

W Kontrakt Małżeński (oprócz tych, których My przez następujące ustawy za nieposobnych do zawierania Małżeństw ogłosił) wchodzić każdemu wolno jest; przecież do zawarcia Kontraktu Małżeństwa nieposobnemi bydź mają rozumieni:

§. I.

Matrimonium in se tanquam civilis contractus consideratum, quemadmodum & quæ ex contractu isthoc oriuntur, atque contrahentibus mutuo competunt *civilia* iura atque obligationes, essentiam suam, vim, terminosque suos a legibus, quas Princeps ferimus, *plene* atque *unice* obtinet: Quamobrem & decisio controversiarum, quæ ex hoc contractu oriri possunt, ad *Judicialia Nostra Fora* duntaxat pertinet.

§. 2.

Contractum matrimoniale inire possunt ii omnes, qui hac constitutione incapaces non declarantur: *Sunt autem incapaces ad hunc contractum:*

§. 3.

Po pierwsze Małoletni, ieżeli by ci wyraźnego Oycy, albo (niemając już onego) Dziada swego pozwolenia nie otrzymali.

§. 4.

Jeżeliby iednak Ociec, lub Dziad pozwolenia dać wzbranił się, a Dzieci po przeciągu niejakim czasu daremnie prozby swoje powtarzałyby, tym na przeciwn: stronie, gdzieby zezwolenie do zawarcia Matrzeństwa sprzeczane było, tudzież oney Oycu lub Opiekunowi do właściwego Sędziego w tej mierze udać się dozwalamy.

§. 5.

Sędzia zatem wysłuchawszy Oycy, lub Dziada, gdyby bronionego zezwolenia dostateczną y słuszną przyczynę uważył, proszącemu pozwolenia (wyraziwszy odrzucenia prozby z okolicznościami zgadzającego się stosujące się przyczyny) odmowi; Jeżeliby zaś ważney takiej przy-

czy-

§. 3.

Primo: Minorennnes non habito prius consensu Patris sui legitimi, vel eo deficiente, Avi paterni.

§. 4.

Quodsi Pater vel Avus consensum negaverit, liberi vero post aliquod temporis intervallum pro illo impetrando aliquoties, frustra tamen institerint, licebit iisdem, vel parti, ad quam in matrimonium accipiendam consensus negatus fuerit, uti quoque ipsius Patri vel Tutori Judicis officium implorare.

§. 5.

Judex, si audito Patre vel Avo compererit, sufficientem esse causam, ob quam is consensum abnuerit, petitionem conveniente circumstantiis modo rejicito. Contra vero si Pater vel Avus justam dissensus causam allegare nequeat, prius experendum, an is amica hortatione, vel concessio ipsi

czyny bronionego pozwolenia przywie-
dzioney żadney niewidział; naypierwey
gdyby ci Rodzice do dania zezwolenia
powtorzonemi prozbami, Przyziaciół na-
mowami, y czasu dopuszczoną zwłoką
nakłonić się niedawali, czas ieszcze iaki
do namyslenia się onym oznaczy, co
wszystko gdyby nie skutkowało, Sędzia
pomienione pozwolenie z Urzędu (*ex offi-
cio*) wyda, a tak udzielone nie tylko do-
skonale zawartego Małżeństwa ważność
postanowi, ale nad to Prawom Potom-
stwa spółdzonego naymnieyszego nieprzy-
nieście uszczerbku.

§. 6.

Gdyby zaś przeciwnie *Matoletni* bez
Oyca, lub Dziada swego pozwolenia,
albo na przeciw onych zakazowi, lub
w brew Sędziowskiemu odrzuceniu na
wzgardę niedanego im pozwolenia Mał-
żeństwo przecie zawarli, takowe Małżeń-
stwo

ipfi pro maturiori deliberatione temporis
spatio ad consensum permoveri possit.
Si autem hoc quoque nil profecerit, Judex
consensum *ex officio* dabit, et matrimonium
vi hujus Consensus initum, omnino vali-
dum, atque adeo liberis, quod ad jura sua,
præjudicio nulli esto.

§. 6.

Si vero *Minorennis* non consentiente Patre
vel Avo, vel etiam expresse prohibente,
neque petito prius Judicis assensu, vel pla-
ne hoc denegato matrimonium iniverit,
hoc matrimonium, utpote præscripto le-
gitimo consensu destitutum, penitus invali-
dum

stwo dla niedostatku przepisanego prawnego pozwolenia, istotnie nieważnym, y skutkow onego wszystkich pozbawionym, niech będzie.

§. 7.

Gdyby się zaś trafiło, że Ociec, lub Dziad wprowadzie ieszcze żyjącymi byli, lecz ciż opieki Sądownie dobrą wolą nad dziećmi zrzekli się, albo do oddalenia onych od tęy opieki co ieszcze ważniejszego by zaszło, iżby inšzy opiekóneM Małoletnich ustanowionym został; Dzieci oprócz Oyca y Dziada zezwolenia, ieszcze takiego zezwolenia u postanowionego opiekóna dopraszać się powinni, a między temi gdyby różniące się zachodziły zdania, spor takowy Sędzia rozezna.

§. 8.

Powtóre. Po zeyściu Oyca, y Dziada z Oyca, Dzieci małoletnie bez pozwolenia tych, których staraniu są oddani, Małżeństwa zawierać nie będą mogli a wra-

zie-

dum, & quod consequens est, omni effectu destitutum esto.

§. 7.

Patre vel Avo paterno quidem vivente, si tamen is tutelæ vel ipse renunciaverit, vel a Judice justa de causa exclusus fuerit, alio Tutore liberis constituto, iidem præter consensum Patris, vel Avi, etiam consensum Tutoris habere debent. His vero inter se dissentientibus iudex decernito.

§. 8.

Secundo: Post mortem Patris vel Avi paterni, *Minorenes* absque consensu eorum, in quorum tutela vel potestate sunt, matrimonium inire neququam valebunt: neque

ta-

zie takowym nawet na samym otrzymanym opiekóna dozwoleń niema bydz dośyc, lecz nad to Sędziego potwierdzenia dopraszać się należy.

§. 9.

A ieżeliby opiekón ani sam pozwolenia dać, ani tey rzeczy do Sądu sobie właściwego donieść chciał, pod ten czas podług przepisu §. 4. (iak wyżej wyrażono) *Maloletniemu* samemu albo komu innemu imieniem tegoż, do Sędziego wzwyż rzeczónego udać się wolno bydz ma, który wysłuchawszy opiekóna, co słuszno będzie: wskaże.

§. 10.

Po trzecie Małżeństwa między Poddanemi Naszemi, z którychby iedno Wiarę Chrześcianką trzymało, a drugie wcale oney niewyznawało, za żadne y nieważne poczytane niech będą.

§. 11.

tamen tali in casu solus tutoris consensus sufficiet, nisi & Judicis hunc ad finem adeundi approbatio accesserit.

§. 9.

Si Tutor nec ipse consensum dare, neque rem ad *Forum* suum deferre vellet; integrum esto *Minorenni*, vel aliis ipsius nomine, eundem Judicem juxta modum §^{pho} 4to præscriptum interpellare, qui audito tutore statuet id: quod æquum sibi videbitur.

§. 10.

Tertio: Matrimonia inter subditum Nostrum *Christiane* religioni addictum, & alium *Christiane* religioni non addictum, nulla ac invalida funto.

§. II.

Po czwarte Mąż z Kobieta, albo Kobieta z Mężem iednym Małżeństwem złączeni, iak długo tylko Małżeństwo trwa, w powtórne Małżeństwo wchodzić niebędą mogli, y gdyby takie zawarte było, za nieważne y zerwane uznane bydz ma.

§. 12.

Jeżeli więc Osoby przed tym Małżeństwem związane, w powtórne szluby weyść by chciały, nie pierwey one dozwolone im będą, póki na mieyscu, gdzie Małżeństwo zawrzeć usiłują, śmierć pierwszego Małżonka (oprócz gdyby ta powszechnie wiadomą już była) podług wszelkich Prawnych ostróżności istotnie nastąpioną, niedowiodą.

§. 13.

Po piąte Spokrewnionych podobnież do zawarcia między sobą Małżeństwa za niezdolnych ogłaszamy, — a ta niezdol-

ność

§. II.

Quarto: Viro, qui foeminam in matrimonio jam habet, aut foeminæ, quæ viro nupta est, durante hoc matrimonio vetitum esto ad alteras nuptias convolare. Initium ejusmodi secundum matrimonium invalidum esto.

§. 12.

Quodsi igitur personæ, quæ matrimonio jam olim junctæ fuere, ad secundas nuptias transire voluerint, ad easdem (nisi mors prioris conjugis in loco, ubi celebrandæ sint, publice nota sit) prius non admittantur, quam de morte prioris uxoris vel mariti legitime docuerint.

§. 13.

Quinto: Etiam consanguineos ad ineundum inter se matrimonium incapaces declaramus, et quidem in linea *ascendente* ac de-

B 2

scen.

ność w *wstępnę* y *zstępnę* (*ascendenti* & *descendenti*) linii rozciągać się będzie — Po między zaś pobocznemi (*collaterales*) po mimo jeszcze Brata y Siostry nawet między Bratem y Brata swego lub Siostry Córką (*Synowicą* albo *Siostrzenicą*) iako też między Siostrą, y iey Brata albo Siostry Synem (*Bratańkiem* lub *Siostrzeńcem*) tudzież między Stryiecznemi lub Wuiiecznemi także, zawarte bydź niemoże.

§. 14.

Y ta także niezdolność między wzwyż mianowanemi Pobocznemi Swoiakami (*inter collaterales*) bez różnicy mieysce otrzyma, nie tylko gdy Bracia y Siostry od iednego Oyca y iedney Matki pochodzą, lecz nawet gdyby tylko iednego Oyca, albo samę tylko Matkę wspólą mieli, nieczyniąc w reszcie różnicy: czyli takowe pokrewieństwo z *prawego* lub *nieprawego* spółdzenia swóy początek bierze.

§. 15.

scendente in infinitum. Inter *collaterales* vero prohibitio ista se non ultro extendet, nisi inter *fratrem* ac *sororem*, inter *fratrem* ac *ipsum* ex *fratre* vel *sorore* *neptem*, inter *sororem* ac *ipsum* ex *fratre* vel *sorore* *nepotem*, ac denique *patrueles* & *consobrinos*.

§. 14.

Intra dictos vero cognationis gradus incapaces sunt: non solum fratres ac sorores ex iisdem parentibus orti, sed etiam qui solum patrem, vel solam matrem communem habent; uti quoque non solum ii, inter quos cognatio per *vinculum legitimum* sed etiam inter quos per *copulam illegitimam* intercedit.

§. 15.

Po szóste Również y Powinowactwo Osoby tymże powinowactwem blisko związane do zawarcia Małżeństwa niezdolnemi czyni — Ta iednak przeszkoda do Osob tych tylko rozciągać się ma, które w poprzedzających §§. 13. y 14. mianowanemi są — Mężowi zatym wyliczonych tamże Żony swojey, Żonie zaś wspomnionych tamże Męża swojego pokrewnych, zaślubić wolno niebędzie.

§. 16.

Gdyby przecież szczególne, y arcy ważne przyczyny były potrzebą, Osobom pomienionym Małżeństwo między sobą zawierać, a tym by wspomniane pokrewieństwo, albo powinowactwo przeszkadzało — Przypadek takowy Nam zawsze doniesiony być ma, a dopiero po otrzymanym od Nas w tey mierze pozwoleniu dalsze do Duchowney

Zwierz-

§. 15.

Sexto: Affinitas quoque proximos affines ad nuptias inter se ineundas incapaces efficit; Incapacitas vero hæc ad eas solummodo personas restringetur, de quibus §§. 13. & 14. dictum est; adeoque viro haud licebit dictis ibidem uxoris suæ consanguineis foeminis, neque foeminæ dictis ibidem mariti sui consanguineis viris, matrimonio jungi.

§. 16.

Si tamen in casu singulari graves admodum causæ adessent, quæ matrimonium inter personas consanguinitatis vel affinitatis impedimento constrictas concedere suaderent; casus ejusmodi Nobis semper exponendus erit, et nonnisi post impetratam permissionem Nostram, Ecclesiasticum Forum adire liberum cuique erit. Illi vero consanguinei vel affines, quos ad nuptias inter

B 4

se

Zwierzchności udanie się, przedsięwzięte być może.

§. 17.

Po *siodme* Kto by gwałtownie Kobiętę porwał, ważnego z nią Małżeństwa zawrzeć nie będzie mógł, gdyby iednak taż Kobieta, nie będąca więcey w Mocy *porywacza* na złączenie się z nim dobrowolnie zezwalała, nic daley Małżeństwu takiemu rzeczonę porwanie przeszkadzać niebędzie.

§. 18.

Po *ósme* Podobnież *cudzołożnika* z *cudzołożnicą* (ieżeli tych *cudzołożstwo* przez nich popełnione przed zawartemi Małżeństwa szlubami Prawnie dowiedzione było) za niezdolnych do ważnego zawarcia Małżeństwa ogłaszamy.

§. 19.

Po *dziwiate* do uczynienia Małżeństwa ważnego szlubow za niezdolnych
po-

se ineundas per legem hanc incapaces non declaramus, Episcopum duntaxat suum adire poterunt.

§. 17.

Septimo : Ei qui foeminam rapuerit, matrimonium cum eadem valide contrahendi nullum jus esto. Si tamen foemina postea extra raptoris potestatem constituta in nuptias ultro consentiat, matrimonio huic praecedens raptus non obstabit.

§. 18.

Octavo : Pariter incapaces erunt adulter, ac adultera ad matrimonium inter se valide contrahendum, siquidem de commisso adulterio ante initum inter ipsos matrimonium coram Iudice rite confiterit.

§. 19.

Nono : Nec ii capaces sunt ad matrimonium inter se ineundum, qui partis alterius

poczytani będą; którzyby dla uprzątnienia przeszkody obcego Małżeństwa, cudzego Małżonka, lub Małżonkę życia pozbawili, czyli by te zabójstwo przez nich samych, albo inne nasadzone Osoby, czyli za zezwoleniem ich obojga, czyli tylko za wiadomością z nich iedney też wykonane było.

§. 20.

Żołnierze Nasi (aż póki otrzymanego od Regimentowey Zwierzchności, albo innych swoich Przełożonych na Piśmie sobie danego pozwolenia nie okażą) do weyscia w Małżeństwo za niezdolnych poczytanemi bydź mają, y nie tylko po mimo tego zakazu zrobione Małżeństwo za nieważne, y żadne, miane ogłosi się, ale nad to strony, y *Paroch* czy *Łacińskiego*, czy *Greckiego* Obrządku, czyli *Protestancki Pastor*, którzyby

Woy-

conjugem proposito sibi matrimonio obstantem occiderint: neque interest, five quis ipsemet cædem, vel alius ipsomet instigante patnaverit, neque five delictum utriusque consensu, vel ab uno solum, altero nec sciente nec volente commissum fuerit.

§. 20.

Decimo; *Milites* itidem *Nostri* capaces non sunt ad matrimonium ineundum, nisi permissionem scripto editam a legione sua (*Regiment* oder *Korps*) vel eo, ad quem spectabit superiore, prius impetraverint. *Matrimonia* contra hanc prohibitionem inita irrita non solum ac invalida sunt, sed etiam, qui ea contrahent, uti nec minus *Parochi*, sint *latini* vel *græci* ritus, aut *Pastores*, qui militem absque præscripta licentia matrimonio junxerint, penas pro-

cir-

Woytkowe Osoby bez danego na Piśmie pozwolenia łączył, podług wagi okoliczności zachodzących ukaranemi zostaną.

§. 21.

Co się zaś tycze Kościelnych *Katolickich* tak *Duchownych*, iako y *Zakonnych* szlubow wstąpienia w Stan Małżeński do tych czas niezdolność sprawujących, y niedopuszczających, te nienaruszone zostawuiemy.

§. 22.

Małżeństwotym samym zawiera się, jeżeli Mężczyzna y Kobieta na nie rozdzieloną życia społeczność wspólnym zezwoleniem dla płodzenia dzieci się obowiązują, y aby Praw, do stanu Małżeńskiego przywiązanych używali.

§. 23.

Zezwolenie na Małżeństwo iasnie y wyraźnie dołożonym, y z powinności od samych stron danym bydz ma — Pozwalamy

circumstantiarum qualitate se inituros noverint.

§. 21.

Quod in Ecclesia *Catholica* circa adhaerentem tam Ecclesiasticorum Statui, quam editis etiam Religiosis votis matrimonii ineundi incapacitatem hactenus obtinet, intactum relinquimus.

§. 22.

Matrimonium contrahitur, cum *mas & femina* ad inseparabilem vitae Societatem mutuo consensu se obstringunt prolis generandæ causa, atque ut juribus, statui conjugali adnexis, fruantur.

§. 23.

Consensus in matrimonium clare atque perspicue exprimendus, et de regula ab utraque parte præsentem declarandus est.

Per-

lamy wprowadzie Małżeństwo przez *Plenipotentia* zawrzeć, takowe iednakże Małżeństwo w tym tylko przypadku ważnym bydz ma, iezeli *Plenipotencya* do pewney umowionej Osoby w Małżeństwo przybrać się mającey dana, ściaga sie, y iezeli do czasu, w którym *Plenipotent* Małżeństwo zawiera, odwołana niebyła.

§. 24.

To wszystko, co zezwoleniu obstaie, toż y *Kontraktu* Małżeńskiego *ważności* przeskadza, dla czego Szaleni (*furiosi*) maniaci (*mente capti*) jezeli by przytomnych nie mieli przedziałow (*intervalla*) pod czas których by Prawa, y obowiązki stanu Małżeńskiego poznawać mogli) ważnie w Małżeństwo wkraczać nie mogą.

Głuchym iednak y niemym zezwolenie swoje za pomocą okazanych znakow oświadczyć mogącym, nie przeskadzać niema do Małżeństwa zawarcia.

permittimus equidem matrimonium etiam per *Procuratorem* seu *Mandatarium* contrahi: hic tamen *contractus* haud secus valeat, quam si *mandatum* in certam personam directum, neque eo tempore, quo *mandatarius* matrimonium contrahet, jam *revocatum* fuerit.

§. 24.

Quæ causæ *consensum*, ex *contractus* quoque *valorem* impediunt. Quapropter mente capti matrimonium inire non possunt, nisi lucida habeant intervalla, in quibus Status conjugalis jura, ac onera dignoscere valeant. Mutis vero, ac furdis, qui *consensum* signis exprimere possunt, nihil obest, quominus matrimonium valide contrahant.

§. 25.

Kontrakt Małżeński y w ten czas za nieważny uznany będzie, jeżeliby w Osobie, z którą w Małżeństwo by kto wszedł, *Omyłka* stała się, potoczne iednak, jako y w Osoby przymiotach wynikłe błędy, ważności Kontraktu nienaruszają; chybaży tych *iakość* istotę samą Osoby zupełnie odmieniała, y dane od drugiey strony na Małżeństwo zezwolenie względem oney Osoby warowała, a ta od drugiey strony zdradliwie zapewniana była.

§. 26.

Podobną Małżeństwa przeszkodę do tego nawet rozciągamy przypadku, gdyby się trafić miało: żeby Kobieta w czasie zawartego Małżeństwa płód od kogo innego powzięty istotnie w żywocie swoim nosiła, y że była w ciąży, o tey okoliczności Mąż wcale uwiadomionym gdyby niebył, y iak prędko pewne tey
rzeczy

§. 25.

Invalidus quoque est matrimonii contractus, si error in persona, quacum initus fuit, intercesserit. Error tamen in meris *accidentalibus* vel in *qualitatibus* personæ commissus matrimonii valorem non impedit, nisi hæc ipsa *qualitas* totam in *essentialibus* personam immutet, & *consensus* ab una parte ad eam *qualitatem* expresse restrictus fuerit, altera vero pars eandem dolo simulaverit.

§. 26.

Isthoc matrimonii impedimentum ad eum etiam casum extendimus, si fœmina eo tempore, quo illud contrahit, e re cum tertio habita uterum gestet, quin sponsus de hac circumstantia aliquam cognitionem habuerit, hic quoque postea, & quamprimum de præcedenti imprægnatione sibi constare cœpit, eam Judici denunciaret, ac
Constit. Matrim. C de-

rzeczy oznaki postrzegłby, iezeliby by tę zaraz okoliczność Sędziemu donioſt, przed którym, iż wprzód o tym wcale nie wiedział, razem dowiodłby.

§. 27.

Również ważności Małżeństwa przeskadza zezwolenie mocą, y bojaźnią wymuſzone, iezeliby takowy tylko okazał ſię *przymus*, y boiaźnią wyciśnione zezwolenie, iżby ten przymus wyznaiąca Oſoba, taką ſię okazała, która by pod ów czas przymuſowi oprzeć ſię nie zdołała.

§. 28.

Z przyczyny popełnionej *omyłki*, y dowiedzonego *przymuſu* na nieważność Małżeństwa, temu naſtawac wolno bydz ma, kto *omyłką* tą oſzukany, albo *boiaźnią* przymuſzonym zoſtał; przeciwnie zaś drugiej ſtronie iako ani *omyłce*, ani *przymuſowi* niepodpadaiaćey ta wolność dana nie będzie, owſzem pierwſzey Oſoby na przeciw tak zawar-

temu

demonſtrare poſſit, ſe illam, dum *contractum* iniret, penitus adhuc ignoraffe.

§. 27.

Obſtat per æque valori *contractus*, *conſenſus* per *metum* & *vim* extortus, dummodo *metus* eo conſilio, ut *conſenſus* in *matrimonium* eliceretur, *incuſſus*, ac præterea adeo gravis fuerit, ut *perſona* talis, qualis illum allegavit, *reſiſtere* non potuerit.

§. 28.

Matrimonium ex *errore* vel *metu* *contractum* ex capite *nullitatis* impugnare ei ſolum parti *jus eſto*, quæ in *errorem* induc-ta, vel *metum* paſſa fuerit, neutiquam vero id liceat alteri, penes quam nec *error* nec *metus* interceſſerit: ſed ne prior quidem *adverſus* *matrimonium* jam *contractum* ultra audiri debet, ſi conſtet eam deſecto *errore*, vel *metu* jam deſposito *conſenſum*

temu Małżeństwu czyniącey więcej skar-
gi słuchane nie będą, jeżeli by ta, po
odkrytey *omyłce*, albo oddalonym *przymusie* zezwolenie swoje czy to wyra-
źnie, czyli przez dalsze pomieszkanie,
lub Małżeńską społeczność, potwierdziła.

§. 29.

Nad to ieszcze oświadczamy: iż nie
każde wyrazne do zawarcia Małżeństwa
zezwolenie za dostateczne mieć można, lecz
do takowego Kontraktu à bardziey do iego
istoty, iako do iego ważności koniecznie
potrzebny zamiar ten przepisuemy, ażeby
zobopólne obojga na Małżeństwo zezwo-
lenie przed *Parochem* własnym *Łacińskiego*
albo *Greckiego* obrządku, lub przed
Pastorem, w którego Parafii, czyli Oko-
licy Małzonek, y Małżonka znajduia
się, tudzież w przytomności dwóch tak-

vel expressis verbis, vel per copulam con-
jugalem sponte continuatam renovasse.

§. 29.

Non quemlibet tamen *expressum con-*
sensum ad matrimonium contrahendum
sufficere declaramus, verum ad essentiam
hujus contractus, tanquam conditionem ad
ejus validitatem *omni modo* necessariam
praescribimus, ut *consensus* utriusque partis
in matrimonium coram *Parocho latini* vel
græci ritus, aut *Pastore* in cujus parochia
vel districtu copulandi degunt, tum & in
praesentia duorum testium exprimatur.
Parocho tamen utriusque ritus seu *latini*,
seu *græci*, vel *Pastori* facultatem attribuimus

że świadkow wyznane było, *Parochowi* jednak czy *Łacińskiego*, czy *Greckiego* obrządku, albo *Pastorowi* moc dajemy, iż na miejscu swoim innego iakiego, któren by zawarciu Małżeństwa był przytomnym, wyznaczyć wolność mieć będzie.

§. 30.

Jeżeli Małżonek, y Małżonka do osobnych Parafii by należeli, za jedno to poczytane będzie; czyli przed Małżonką, albo Małżonki *Parochem Łacińskiego* czyli *Greckiego* obrządku, albo przed *Pastorem* zezwolenie na Małżeństwo oświadczone zostanie.

§. 31.

Małżeństwo każde niezeli zawarte zostanie, w *Parafialnym* onych Kościele w dzień Niedzielnny, albo inſzy z przykazania świąteczny, pod czas Kazania, lub kiedy Lud w doſtateczney liczbie zgrómadzi

alium delegandi, qui ipſius nomine matrimonium contrahentibus aſſiſtat.

§. 30.

Si ſponſus & ſponſa non ad eandem parochiam ſpectent; ſufficit conſenſum in matrimonium vel coram Parocho ſeu latini ſeu græci ritus, vel Paſtore ſponſi, vel coram Parocho ſeu latini ſeu græci ritus, vel Paſtore ſponſæ declarari.

§. 31.

Matrimonium antequam contrahatur, in parochiali Eccleſia, ad quam ſponſi pertinent, die dominico, vel feſto de præcepto, hora ſacri ſermonis, vel ſaltem cum frequens ſatis populus in templo adest, pro-

dzi się, zapowiedzi ogłoszone być mają, w których zapowiedziach Małzonek y Małzonka z Imienia y przezwiśka, mieysca Urodzenia, Stanu, wyraźnie mianowanemi będą, których *zapowiedzi* ogłoszenie przez dwa następne dnie Niedzielne albo Świąteczne powtarzać się powinno, ażeby przeto każdemu do odkrycia wiadomey iakowey przeszkody czas wystarczał.

§. 32.

Jeżeli Oblubieńcy do osobnych należeli by Parafii, te trzy *zapowiedzi* w obydwóch Parafiach ogłoszone niech będą, a gdyby które z oblubieńców na tym mieyscu, gdzie znayduie się, czas 6. Niedzielnny nie zamieszkało ieszcze, te *zapowiedzi* w tey także Parafii, gdzie przed tym znaydowali się, ogłoszonemi mają zostać

mulgari debet. Quo actu nomen & cognomen, locus natalium, & conditio utriusque partis matrimonio jungendæ, distincte indicanda, eademque promulgatio duobus adhuc diebus dominicis aut festis iteranda est, ut quilibet sufficiens tempus nanciscatur, intra quod *impedimentum* matrimonii sibi forte notum debito modo manifestare queat.

§. 32.

Si Sponsi ad diversas parochias pertineant, trina promulgatio in utriusque parochia fieri debet, sique alterutra pars in districtu parochiali (ubi actu degit) per sex hebdomadas nondum morata fuerit, promulgatio in illa etiam parochia, ad quam prius pertinebat, peragenda est.

§. 33.

W szczególniejszych zaś przypadkach, gdzieby *niebezpieczeństwo* w zwłoce zachodziło, stronom dozwalamy, aby od trzech tych zapowiedzi ogłoszenia potrzebnego uwolnienia żądać mogli, po uproszenie którego jednak strony do świeckiego Sądu swego (iako temu Prawa na to y władzy użyczamy) udać się mają, a ten mieć będzie moc w podobnych przypadkach dla proszących tego uwolnienia użyczyć.

§. 34.

Wiele razy tych *zapowiedzi* ogłoszenie nie w iedney ale więcej Parafiach czynić by przychodziło, Paroch *Łacińskiego* czy *Greckiego* obrządku, albo *Pastor* (w którego przytomności Małżeństwo zawierane bydz ma) dopilnuie: ażeby onemu *Zapowiedzi* w inżey także Parafii wyższych świadectwo pokazane było — Bez ogłoszenia zaś *zapowiedzi* żaden Pa-
roch

§. 33.

In casibus tamen extraordinariis, vel si *periculum* in *mora* sit, permixsum quidem erit copulandis postulare, ut trina promulgatio prætermittatur. Hæc vero *venia* semper a *Judice seculari* petenda est, cui idcirco præsentī *constitutione* potestatem largimur, ut eandem in hujusmodi casibus impertiat.

§. 34.

Quoties promulgatio in pluribus parochiis facienda erit, *Parochus latini* vel *græci* ritus, aut *Pastor*, in cujus præsentia matrimonium contrahendum erit, curare debet, ut sibi attestatum *promulgationis* etiam in altera parochia factæ exhibeatur. Universim autem *Parochis* tam *latini* quam *græci* ritus, & *Pastoribus* sub gravi poena interdicimus, ne quemquam sine præcedenti

roch bądź *Łacińskiego*, bądź *Greckiego* obrządku, ani *Pastor* nikomu Szlubu dać nie poważy się, gdyż inaczej ciężkiej karze podpadłby, chybaby od świeckiego Urzędu uwolnienie (*dispensatio*) od pomienionych *zapowiedzi*, albo gdzie o Żołnierza rzecz idzie, dane od Regimentowej Kommendy, albo innych iego Przełożonych pozwolenie na Piśmie okazane było, z tey miary zawarte bez takowych trzech *zapowiedzi*, lub bez uwolnienia od nich danego, Małżeństwo, za zerwane, y wcale żadne poczytane bydz ma.

§. 35.

Każdy takowy *Paroch* bądź *Łacińskiego* bądź *Greckiego* obrządku, albo *Pastor* obowiązany będzie, w swoiey *Parafii Metryki* zawartych Małżeństw, które łączył, Imiona przytomnych świadków, mieysce wziętego Szlubu, y czyli ten przez niego samego, lub przez insze-

go

denti promulgatione copulare audeant, nisi postquam *dispensatio* iudicis secularis, aut si sponsus persona militaris fuerit, licentia a legione sua (*Regiment* oder *Korps*) vel eo, ad quem spectabit, Superiore, scripto edita ostensa fuerit. Matrimonia, quæ absque præscripta *trina promulgatione*, vel sine impetrata prius eandem præmittendi *venia*, vel denique sine legitima permissione contracta fuerint, nulla penitus ac irrita funto.

§. 35.

Præcipimus insuper omnibus ac singulis *Parochis* tam *latini* quam *græci* ritus, & *Pastoribus*, ut singula matrimonia suis in parochiis inita in libros *matriculus* copulatorum accurate consignent, ita quidem, ut nomina copulatorum ac testium, qui præsentés fuerunt, nec non locum contracti

go Kapłana od siebie wyznaczonego dany był? w Książkę na to wyznaczoną własną swoją ręką (a to tak aby wszelka zdarzająca się względem zawartego Małżeństwa, y mieysca onego, wątpliwość za pomocą Księgi pomienioney zupełnie załatwiona bydz mogła) zapisować będzie.

§. 36.

Podług takowego więc zachowanego przepisu zawarty *Małżeński Kontrakt* nierozzerwanym będzie, y obowiązek onego (iako długo oboje Małżeństwo żyją) zerwanym bydz niemoże.

§. 37.

Gdyby się iednak trafiło, iż iedno z Małżeństwa istotnego obowiązku stanu swego Małżeńskiego przez niepotęgę (*per impotentiam*) dopełniać nie znalazło by się w stanie, zawiedziona w Mał-

żeń-

tracti matrimonii, tum vero etiam, an ipsomet praesente? vel coram alio ipsius nomine, & coram quo contractus initus fuerit? distincte exprimant, eum in finem, ut dubia, quæ vel circa contractum, vel circa tempus, quo initus fuerit, deinceps orientur, libri *parochialis* inspectione penitus tollantur.

§. 36.

Contractus matrimonii, si juxta praescriptum hujus legis peractus fuerit, indissolubilis esto, neque *vinculum* isthoc, quamdiu conjux uterque vixerit, sub ullo praetextu dirumpi liceat.

§. 37.

Si tamen alteruter conjugum praecipuum debitum status conjugalis, *concubitus* videlicet, ob *impotentiam* complere nequeat, conjugum per id laeso integrum esto, coram Judice seculari actionem eum in finem instituen-

żeństwie Osoba, Prawo mieć będzie : Żałobę swoją do Sądu świeckiego podać tym końcem, aby takowe Małżeństwo za nieważne ogłoszone zostało.

§. 38.

W zaszłej zatym podobney rozprawie, chociażby wniesioną od iedney strony *impotencyą* druga onę dobrowolnie za istotną przed samym Trybunałem nawet przyznawała, przecież po mimo tego dla doyscia istotney prawdy y pewności Sędzia na tym bynajmniey nie przestając: dla poznania tey przywiedzioney *niepotęgi*, podług różności Płci albo przez doskonałych Lekarzow, Cyrulikow, Położne Baby (*Obstetrices*) doświadczać rozkaże.

§. 39.

Gdyby więc po takim doświadczeniu niewątpliwa iaka, y pewna, trwale zostająca, y nie uleczona *impotencya* odkryta była, czyli by nawet taż *niepo-*
tęga

tuendi, ut matrimonium invalidum declaretur.

§. 38.

Judex super ejusmodi *actione* cogniturus non acquiescet, si *reus* impotentiam contra se ab *actore* allegatam judicialiter fateatur; sed veritas allegatae *impotentiae* semper per artis peritos, videlicet per medicos, chirurgos, vel obstetrices secundum personarum diversitatem eruenda erit.

§. 39.

Si in hoc examine certa signa permanentis *impotentiae*, sive *absolutae*, sive *relative* ad alterum conjugem comperta fuerint, matrimonium *nullum & invalidum*
Constit. Matrim. D de-

tego powszechnie, lub tylko względem drugiej Małżeństwa Osoby okazała się? Małżeństwo wraze takim za zerwane, y nieważne ogłoszonym zostanie, przecież iednak gdyby z tych powierzchownych pozorow wiadomo by pewnie niebyło, iezeli ta *niepotęga* do czasu iakiego? lub zawsze trwającą by była? Małżonkowie ieszcze przez trzy Lata z sobą mieszkać mają, po których upłynieniu, iezeli by taż *impotencya* ieszcze trwała? rozłączone-mi zostaną.

§. 40.

Gdyby odkryta y dowiedziona pokazala się niepotęga (*impotentia*) iako czasowa tylko, przyzwoitemi zabiegami wspomozona y uleczyć się mogąca, Powodowa srona z prozbą swoią odrzucona zostanie, Małżeństwo zaś y pod ten czas rozwiązany nie zostanie, gdy okaze się,

declarandum est. Contra vero, si e signis externis certo dijudicari non possit, an impotentia solum temporalis, an vero permanens & perpetua sit? conjuges triennio adhuc simul habitare teneantur, & post hujus temporis decursum tunc solum separandi erunt, si *impotentia* eousque adhuc duraverit.

§. 40.

Si vero appareat *impotentiam* tantummodo temporalem esse, atque idoneis remediis removeri posse, petitum denegandum erit: sic etiam matrimonio dissolvendo locus non est, si liqueat, eo tempore, quo contractum fuit, *impotentiam* nondum existisse, verum postea solum jam stante

się, iż pod czas zawartego Małżeństwa *ta impotentia* niebyła, ale wczasie onego trwającego przez Chorobę lub inne iakowe przypadki nastąpiła.

§. 41.

Jezeliby wprzod ważność Małżeństwa zawartego w wątpliwość podana mniemana była, sam zaś *Małżeński Kontrakt* za ważny przecie uznanym by został, Małżonkowie swoim własnym tylko umysłem rozdzieleni, do wspólnego z sobą pomieszkania przyciśnieni niech będą; Jeżeli by zaś onych Małżeństwo za nieważne ogłoszonym zostało, Sędzia aby na wzajem onych pomieszkanie ustało, y aby podeyzrzana daley onych społeczeńność, poufałość, y znoszenie się, nie działo się, zapobieży.

§. 42.

W razie, kiedyby przeszkoda istotna Małżeństwo nieważnym sprawująca przed tym zawierającym Małżeństwo wcale nie
wia-

matrimonio e morbo, aut alia causa supervenisse.

§. 41.

Si valore initi matrimonii in dubium vocato, *contractus* tamen validus repertus fuerit, conjuges, qui propria auctoritate a se invicem discesserint, ad conjugalem vitae communionem adstringendi sunt. Sin vero matrimonium *invalidum* declaratum fuerit, Judex provideto, ut qui olim fuere conjuges, simul habitare desinant, & suspecto cuivis commercio inter ipsos aditus præcludatur.

§. 42.

Si matrimonium ob quoddam inter conjuges revera intercedens, ipsis autem antea ignotum *impedimentum* invalidum sit,

wiadoma, okazała się, ta *przeszkoda* wszelkim sposobem skrycie między niemi uprząt-
niona zostać powinna; lecz przeciwnie,
gdyby ta *przeszkoda* Małżonkom wprzód
doskonale wiadomą była, na tę iednak nie
uważając Małżeństwo między sobą, spo-
rządzili, nie tylko iż takie Małżeństwo
zerwane będzie, ale same strony po-
dług różnicy Stanu, y Kondycyi swoiey
na więzienie trzech letnie y roboty skaza-
nemi, albo iaką inną przyzwoitą karą,
ukaranemi zostaną.

§. 43.

Kiedykolwiek Małżeństwo za nie-
ważne ogłoszonym zostanie, zaraz Pra-
wa, y obowiązki przed tym końcem
Małżeństwa za *Kontraktem Małżeńskim*
na wzajem sporządzone ustaną; Dzieci
zaś, iezeliby spółdzone znajdowały się,
w Oycowskiej władzy zostawione bę-
dą, a na ich wyżywienie, y potrzebną
Edukacyą z majątku oboygą, wydatki w
wy-

illud impedimentum semper pro eo ac fieri
poterit, secreto tollendum est. Si vero con-
juges *impedimentum* sciverint, & matrimo-
nium nihilofecius iniverint, non solum ejus-
modi matrimonium valore careat, verum
etiam ii, a quibus contractum fuerit, secun-
dum personarum conditionem triennali
carcere & opere, vel alia æqua poena
afficiantur.

§. 43.

Illico ac matrimonium invalidum de-
claratum fuerit, mutua jura et obligationes,
quæ e *contractu matrimonii* promanant,
inter solutos conjuges cessant; liberi tamen
ex ejusmodi matrimonio forte suscepti sem-
per sub potestate Patris manebunt, atque sine
mora decernendum est, quantum utraque
pars ad eos alendos & educandos e bonis
suis pro ratione virium ac facultatum con-

wyznaczoney słusznie wziętey *proporeyi* ustanowić należy; względem czego wszystko, co do wyżywienia, y szkód wszelkich przez zerwane Małżeństwo wyniknąć mogących Sędziowie Nasi, co Prawo y słusność niesie, wskażą.

§. 44.

Y chociaż podług ustawy §fu 36. Związek Małżeński między Małżonkami do ostatnich dni żywota trwać powinien, atoli nie jest myśl Nasza, ażebyśmy do wykonywania Małżeńskich powinności, y w tych nawet przypadkach przymuszali, w których by te z wielką trudnością dopełnione być miały. Jednakowoż w takowych przypadkach następujące prawidło do iak najsćcisley-szego zachowania przepisać chcemy:

ferre debeat. Super hoc vero articulo non minus, quam super actionibus, quæ ex subtractis fors bonis in conjugium illatis, vel ex damno occasione invalidi matrimonii orto, vel ex aliis quibuscunque prætensionibus nascuntur, Judices Nostri pro eo, ac jus postulabit, cognoscunto.

§. 44.

Et si juxta sanctionem §. 36 *vinculum* matrimonii inter conjuges ad dies vitæ duret; tamen non ea est intentio Nostra, ut conjuges ad *officia matrimonii* implenda iis etiam in casibus cogi debeant, dum id sine gravi difficultate facere nequeunt. Qua in re sequentia porro constituimus, et accurate deinceps servari volumus.

§. 45.

Jeżeliby iedno z Małżonkow od drugiego zbyt ostro traktowane, lub na okazy zepfucia obyczajów, y podpadnienia występkom wystawione było, stronie uciążoney wolno będzie zwykłą Prawa drogą pomocy y bezpieczeństwa dla siebie dopraszać się. Małżonkow iednak, co do łoża y stołu oddzielenie się, mieysca nigdy mieć niebędzie; chybaby sami na rozdzielenie takowego pomieszkania wspólnie zezwolili, y oraz względem tego co, y iak wiele? która strona zatrzymać lub odebrać ma, tak między sobą ułożyli, iż by w tey mierze ani Sądowa rozprawa, ani Sądowy Wyrok mieysca niemiął.

§. 46.

Gdy Małżonkowie po między sobą to wszystko ułożą, dopiero przed Sądem, lub Zwierzchnością swoją Sądową (wprzód niżli się od siebie oddzielią) oso-

§. 45.

Si conjugum alter graves injurias ab altero patiat; vel periculo seductionis ad scelera et pravos mores exponatur, parti laesa integrum erit consuetis juris remediis securitati suae cavere. *Separatio* tamen a *mensa & thoro* haud secus ullo in casu locum habere poterit, quam si prae mutuo conjugum consensu de separata habitatione, nec non de rebus vel commodis a qualibet parte retinendis, vel accipiendis, conventum sit, quin *judicialis investigatio*, vel *judicis sententia* interponi debeat.

§. 46.

Postquam inter conjuges super his omnibus transactum fuerit, iidem ante *separationem* coram iudice, vel *foro* suo compareant, & quin de iis, de quibus inter ipsos

osobiście stawia się, y tamże o tym iak się między sobą umowili, tłumaczyć się nie będąc obowiązani, to tylko opowiedzą, iż na oddzielenie się oboje wspólnie zezwolili, y na uczynioney między sobą umowie zupełnie przestają. Ażeby zaś takowe oddzielenia się nazbyt często nie zdarzały się, chcemy aby Sędzia lub Urząd nie inaczej takowych Małżonków słuchali, aż wprzód świadectwo na Piśmie od *Parocha Łacińskiego* lub *Greckiego* obrządku, albo *Pastora* swego okażą.

§. 47.

Obydwie przeto strony wprzód niżeli do Sędziego lub Urzędu względem oddzielenia się, nadgłoszą, do *Parocha Łacińskiego* lub *Greckiego* obrządku, albo *Pastora* swego osobiście udadzą się; który do poiednania tychże Małżonków obowiązki sumnienia iako nayżywiey im przed oczy wystawiwszy, wszystkich środków użyje,

iplos convenerint, mentionem fieri necesse sit, id solum certum facient, quod ad *separationem* uterque sponte consentiat, factisque inter se conventionibus omnino adquiescant. Ut tamen nimia hujusmodi *separationum* frequentia evitetur, iudex, aut *Forum* conjuges coram se comparentes non secus audiat, quam si attestationem scriptam a *Parocho latino* vel *græco*, aut *Pastore* suo simul exhibeant.

§. 47.

Hunc in finem ambo conjuges, antequam coram iudice, vel foro *separationem* declaraturi compareant, *Parocho latino* vel *græco*, aut *Pastori* suo consilium suum ipsimet aperiunto; hic vero eosdem de conscientiae obligatione graviter admoneat, atque omni modo reconciliare animos studeat, neque prius, nisi postquam hor-

y dopiero, gdy staranie swoje nie skutecznym *Paroch* znajdzie, na Piśmie wyda świadectwo: iż włożony na siebie obowiązek dopełnił; oddzielenie się zaś Małżonków albo w samej rzeczy za sprawiedliwe być sędzi, albowiteż, iż strony mimo wszelkiego nstowania od ułożonego oddzielenia się, odwieść niemogł.

§. 48.

Małżonkom tak oddzielonym wolno zawsze będzie za samym tylko do Sędziego lub Urzędu nadgłoszeniem się, nazad do siebie powrócić, y zawarte między nimi wszystkie Małżeńskie umowy w swojej mocy y ważności zostaną. Względem spółdzonych zaś dzieci to ma być zachowano; co w §*ie* 43. przepisano jest.

§. 49.

W powszechności wprowadzie wszyscy Poddani ustawę tę nasze zachowywać

tando, et consulendo nil profecerit, scriptam *attestationem* edat, eaque fidem faciat, se imposito sibi per hanc legem officio satisfecisse, attamen vel *separationem* sibi met æquam videri, vel partes a suscepto consilio omni licet opera a se adhibita, desistere non voluisse.

§. 48.

Conjugibus hoc modo separatis integrum nihilominus erit, ad unionem conjugalem quandocunque velint, redire, dummodo hanc voluntatem coram *Judice*, vel *Foro* prius manifestent; ac de cetero *pac̃ta nuptialia* inter ipsos inita suo in vigore permanebunt. Ratione procreatorum autem liberorum, præscriptum §*pho* 43. servandum erit.

§. 49.

Constitutio hæc in genere omnes quidem subditos Nostros sine discrimine obli-

wać obowiązani będą, tych iednak, którzy *Katolickiey* nie wyznają Wiary, od zachowywania tego w następujących Punktach wyiętych mieć chcemy:

§. 50.

Po pierwsze: Pozwalamy im, aby w tym przypadku, gdyby iedno z Małżonkow na życie drugiego zafadzki czyniło, albo cudzołóstwo popełniło, strona pokrzywdzona *rozvodu*, to iest zupełnego Małżeństwa rozwiązania prosić mogła, y gdyby uczynek takowy był dowiedziony, Małżeński związek za zerwany y zniszczony ogłoszonym zostanie.

§. 51.

Po wtore: Temu także Małżonkowi podobne służy Prawo, któryby od współ Małżonka złośliwie porzucony był. W takim iednak przypadku nieprzytomna strona dla usprawiedliwienia się względem swey niebytności podług *Przepisu Sąd-*

ligabit; eos tamen, qui *catholica Religioni* addicti non sunt, a supra præscriptis in sequentibus exceptos declaramus:

§. 50.

Primo: Permittimus inter *A Catholics* eo casu, quo alter conjugum alterius vitæ infidias struxerit, vel adulterium commiserit, ut pars læsa *divortium*, id est, dissolutionem matrimonii petat, atque si factum plene probatum sit, *vinculum* matrimonii penitus ruptum sublatumque declaretur.

§. 51.

Secundo: Idem jus conjugis esto, qui ab altero malitiose desertus fuerit. In hoc tamen casu juxta præscriptum *Codiciis judiciarii* absens tribus vicibus ad causam absentiae suæ purgandam *publico edicto* evocari, ac pars deserta a prætensionibus alterius conjugis

dowego Zbioru przez publiczny *Edykt* trzy razy pozwana będzie, y od pretensyi nieprzytomney strony, strona opuszczona, wten czas tylko uwolnioną będzie, gdy by w czasie przepisany nie stawiająca strona usprawiedliwić się zaniedbała.

§. 52.

Po trzecie Rozwodu nad to jeszcze dozwalamy, jeżeli między Małżonkami nie ukoiona iaka niechęć, y nieprzezwyjęzowany wstręt wszczął się, y obie strony rozvodu żądałyby, w takich iednak przypadkach Sędzia rozvodu żadanego nie zaraz dozwoląć może, ale wprzód do iakiego czasu rozdzielenie od łóża y stołu ustanowi, y te podług okoliczności powtorzy.

§. 53.

Gdyby zaś użyte wszystkie środki próżnemi stały się, y nadzieia uzględem

zic-

jugis erga ipsam immunis declarari tum solum debet, cum absens intra praefinitum tempus se non purgaverit.

§. 52.

Tertio: Permittimus insuper divortium, si odium capitale, vel invincibilis averſio inter conjuges eruperit, & utraque pars dissolutionem matrimonii postulaverit. Judex tamen eandem hoc in casu nunquam statim concedere poterit; sed prius separationem a mensa & thoro ad certum tempus decernere, eamque pro circumſtantiarum indole post id tempus iterare debet.

§. 53.

Quodſi omnia adhibita remedia frustra fuerint, nullaſpes ſuperſit, ut conjuges ul-

E 2

lo

ziednoczenia, y do zgody y iedności przyprowadzenia Małżeństwa zupełnie odjęta była, na ten czas wprawdzie Sądy Nasze zupełny *rozwód* udzielić onym będą mogły, co na ten czas ważne będzie, gdy oboie Małżonkowie w prozbie o otrzymanie Rozwodu trwają, y gdy spłodzonym z takiego Małżeństwa dzieciom żaden przesąd, y szkoda nie stanie się.

§. 54.

Przy okoliczności każdego *rozvodu* razem wszystkie, od którey kolwiek strony wniesione pretenzje, y Prawne postęпки załatwione będą. Nadewszystko zaś żaden *rozwód* tak długo dopuszczonym nie będzie, póki zachodząca okoliczność względem wyżywienia y wychowania spłodzonych dzieci, albo przez Sądowe potwierdzenie umowy między stronami zawartej, albo przez Sądowe opatrzenie, ułatwiona nie zostanie.

lo tempore ad pacem & concordiam redeant; *divortium* per Judices nostros decernendum quidem erit, haud secus tamen, quam si ambo conjuges illi adhuc insistant, & liberis ex hoc matrimonio natis nullum præjudicium inde inferatur.

§. 54.

In quolibet *divortii* casu utriusque partis *actiones* et prætensiones simul complandæ sunt. Præcipue vero *divortium* nunquam concedendum, antequam quæstio de *alimentis* & educatione liberorum, si qui ex dissolvendo matrimonio existent, vel per partium ipsarum conventionem ab iudice aprobatam, vel per *provisionem* ab Iudice factam dirempta fuerit. Quare *Ministris* eorum sub poena *depositionis* interdictum esto, ne quemquam, qui *divor-*

nie. Dla czego *Pastorom* Proteſtanckim pod Karą złożenia przykazuie ſię, aby z rozwiedzonego Małżeństwa Dzieci mającego w nowę Małżeństwo tak długo łączyć nie wazyli ſie, pooki na piſmie dowodu o uczynionym dzieci doſtatecznym opatrzeniu nie okażą.

§. 55.

Po rozwodzie kaſdey ſtronie wolno będzie do nowych przeyšć ſzlubow, w takowych iednak przypadkach, gdzie wyſtępek od iednego Małżonka przeciw drugiemu popełniony do *rozvodu* dał pobudkę, temu, który wyſtępek popełnił, z Oſobą tą, która o wſpółniſtwo tegoż wyſtępku Sądownie przekonana byłaby, Małżeńſkim związkiem łączyć ſię na zawnſze zabroniono bydz ma.

§. 56.

Również oddzieloney tym ſpoſobem Niewieſcie do weyšcia w drugie ſzluby,
przy-

tium fecerit, et ex diſſoluto matrimonio liberos habuerit, novo matrimonio copulare præſumant, niſi is de *proviſione* liberis facta prius exhibito instrumento docuerit.

§. 55.

Facto *divortio* utrique parti liberum eſto aliud matrimonium contrahere, ſi tamen crimen unius conjugis adverſus alterum *divortii* cauſa fuerit, ei, qui illud commiſerit, nunquam liceat matrimonium cum perſona inire, quam criminis ſocium fuiſſe judicialiter conſtabit.

§. 56.

Fœmina quoque *divortio* facta ad alteras nuptias admitti nequit, niſi conveni-

przyzwolity czasu przeciąg wytrzymać należy, aby o poczętym może z pierwszego Małżeństwa płodzie iakowy błąd lub wątpliwość nie zachodziły.

§. 57.

Gdyby tak rozwiedzeni Małżonkowie po iakim czasie, załuiąc przedsięwziętego kroku, do Małżeństwa z sobą nazad powrócić chcieli, to nie inaczej stanie się, tylko iakoby w nowe Małżeńskie Szluby ze wszystkiemi zwykłemi Uroczystościami wchodzili.

Nakoniec na dopełnienie niniejszego Naszego w Sprawach Małżeńskich postanowienia, wszystkie, które co do tego zamiaru miały moc Prawa, na przyszłe przypadki zupełnie znosiemy, y razem rozkazujemy: ażeby w rozszadaniu Spraw Małżeńskich ta sama y iedyna Ustawa za prawidło miana y zachod-

ente tempore expectato, ne scilicet error vel dubitatio circa prolem in priori matrimonio forte conceptam oriri possit.

§. 57.

Si conjuges post *divortium* consilium mutaverint, atque conjugium renovare voluerint, id aliter non liceat, quam si novum suum matrimonium iterata observatione omnium eorum contrahant, quæ ad primo ineundum quodlibet matrimonium requiruntur.

Denique hac eadem constitutione Nostra omnes ac singulas leges, quæ super matrimoniis hucusque vigeant, pro futuris casibus penitus abrogamus; atque controversias in hac materia exorituræ unice ad normam hujus *Sanctionis*, & non aliter definiri volumus & mandamus. Hæc est Nostra voluntas. Datum Vindobonæ die

chowywana była. W tym Nasza zawierają się wola y Rozkaz Dan w Wiedniu dnia 16. Stycznia 1783. Panowania zaś Naszego w Rzeszy Niemieckiej XIX. a w Dziedzicznych Kraiach III. Roku.

J o z e f.

Leopold Hrabia à Kollowrat,
Królestwa Czeskiego Naywyższy, y
Arcy-Xięstwa Rakuskiego Iży
Kancelarz.

Jan Rudolf Hrabia à Chotek.

Tobiasz Filip Baron de Gebler.

Na rozkaz Jego Cesarskiej Królewskiej
y Apostolskiej Moci własny.

16. Januarii 1783 Imperii nostri Romani
XIX. & Regnorum Nostrorum hæreditariorum III. Anno.

Josephus.

Leopoldus Comes à Kollowrat,
Reg^{is} Boh^{ie} Sup^{us} & A^{cis} A^{re} Prim^{us} Canc^{us}.

Joannes Rudolphus Comes Chotek.

Tobias Philippus Baro à Gebler.

Ad Mandatum Sac^{re} Cæs. Regiæ
Apost. Majestatis proprium
Franciscus Salesius de Greiner.

